

339.7:336.71(477)

**НОВІТНІ МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ РЕГУЛЯТОРНІ
МЕХАНІЗМИ ЗМЕНШЕННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ
ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ**

**CONTEMPORARY INTERNATIONAL AND NATIONAL
REGULATORY INSTRUMENTS OF CREDIT RISKS ABATEMENT
AND THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINIAN BANKING SECTOR**

**СОВРЕМЕННЫЕ МЕЖДУНАРОДНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ
РЕГУЛЯТОРНЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ СНИЖЕНИЯ КРЕДИТНЫХ
РИСКОВ И ИХ РЕАЛИЗАЦИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ
УКРАИНЫ**

Якубовський В. В.

Доктор технічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. E-mail: vyakubovsky@ukr.net

Yakubovsky V. V.

Doctor of technical sciences, professor of international business chair of the Institute of International Relations of Kiev's National Taras Shevchenko University. E-mail: vyakubovsky@ukr.net

Якубовский В. В.

Доктор технических наук, профессор кафедры международного бизнеса Института международных отношений Киевского национального университета им. Тараса Шевченко. E-mail: vyakubovsky@ukr.net

***Анотація.** В статті розглянуті та проаналізовані сучасні регуляторні вимоги та механізми, які спрямовані на зменшення кредитних ризиків та забезпечення стабільності функціонування фінансового сектору зарубіжних країн і особливості їх впровадження в національній банківській галузі.*

Продемонстровано, що загальні витоки нової генерації регуляторних інструментів протидії кризисним явищам у фінансовому секторі полягають в останній глобальній економічній кризі, яка наочно продемонструвала уразливість кредитних установ та їхню неспроможність демпфувати суттєві коливання фінансових ринків.

Саме на підвищення стійкості фінансової системи зорієнтовані заходи та інструменти запроваджені міжнародним Базельським Комітетом з банківського нагляду, Директивами та Регламентами Європейського Союзу, положення яких мають бути впроваджені на національному рівні.

Виходячи з цього розглянути останні масштабні документи даного напрямку головного регулятора банківського сектору – Національного банку України, в основу яких покладені основні підходи та критерії зазначених міжнародних документів.

В узагальненому вигляді надана статистична інформація про вартісну оцінку та моніторинг найбільш характерних груп майна, які використовуються в якості забезпечення по кредитах з метою зменшення рівня кредитних ризиків. Описані основні складнощі проведення робіт з оцінки та моніторингу заставного майна, які мають бути враховані при проведенні практичної діяльності в цьому напрямку.

Ключові слова: кредитні ризики, економічна криза, банківський сектор, регуляторні інструменти, Базель III, Європейські Директиви, вартісна оцінка, заставне майно, кредитне забезпечення, моніторинг активів.

Abstract. Contemporary regulatory requirements and mechanisms which oriented to credit risks abatement and assurance of financial sector functioning abroad are reviewed with particulars of their implementation in national banking sector.

As is demonstrated general reasons for new generation of regulatory measures of crisis resilience in financial sector are growned up from last global economy crisis which demonstrated vulnerability of main credit institutions and their failure to absorb considerable financial market fluctuations.

To improve financial systems stability is the main goal of measures and instruments proposed by the international Basel committee on banking supervision as well as Directives and Regulations of the European Union, which should be implemented at the national level.

Based on that last regulatory documents in this direction issued by national bank of Ukraine which are based on main international documents mentioned above are reviewed.

In a generalised form statistical information on valuation and monitoring of most commonly used for collateral purposes types of assets is presented and discussed. Analyzed are main difficulties faced by valuers during providing practical activity in this field.

Key words: Credit risk, economic crisis, banking sector, regulatory instruments, Basel III, European Directives, assets valuation, mortgage assets, credit collateral, assets monitoring.

Аннотация. В статье рассмотрены и проанализированы современные регуляторные требования и механизмы, ориентированные на снижение кредитных рисков и обеспечение стабильности функционирования финансового сектора зарубежных стран, а также особенности их применения в национальной банковской отрасли.

Продемонстрировано, что общим источником появления новой генерации регуляторных инструментов противодействия кризисным явлениям в финансовом секторе стал последний глобальный экономический кризис, который наглядно продемонстрировал уязвимость кредитных институций и неспособность демпфировать заметные колебания финансовых рынков.

Именно на повышение стойкости финансовой системы сориентированы меры и инструменты, предложенные международным Базельским комитетом по банковскому надзору, а также Директивы и Регламенты Европейского Союза, положения которых подлежат внедрению на национальном уровне.

Исходя из этого рассмотрены масштабные документы данного направления главного регулятора банковского сектора – национального Банка Украины, в основу которых положены подходы и критерии указанных международных документов.

В обобщенном виде представлена статистическая информация по стоимостной оценке и мониторингу наиболее характерных групп активов, которые используются в качестве залогового обеспечения по кредитам с целью снижения уровня кредитных рисков. Описаны основные трудности проведения работ по оценке и мониторингу залогового имущества, которые необходимо учитывать при проведении практических работ данного направления.

Ключевые слова: кредитные риски, экономический кризис, банковский сектор, регуляторные инструменты, Базель III, Европейские Директивы, стоимостная оценка, залоговое имущество, кредитное обеспечение, мониторинг активов.

Постановка проблеми. Загальновідомим є той факт, що стабільність та ефективність функціонування фінансового сектору є запорукою сталого економічного розвитку. Тому забезпечення надійності функціонування його ключового елементу – банківської системи виступає однією з доміант ефективності функціонування всього господарського комплексу, як на національному, так і міжнародному рівні.

Це загальне положення в черговий раз зі всією очевидністю було підтверджено в процесі розвитку останньої світової економічної кризи, перша хвиля якої відбулася в 2007-2008 роках. Її початок був пов'язаний з стрімким розвитком кризи системи іпотечного кредитування житлової нерухомості в США [1, с. 222]. Значна лібералізація умов іпотечного кредитування, ініційована Білим Домом ще в 1970-х роках, включаючи спрощення систем страхування та вартісної оцінки заставного майна, була спрямована на створення сприятливих умов отримання житла для малозабезпечених верств населення, що поступово призвело до значного зростання кількості незабезпечених кредитів. Їх частка до середини першого десятиліття нашого століття досягла за даними Гарвардського Центру Вивчення Нерухомості майже 20% загальної кількості виданих іпотечних кредитів [2, р. 43]. В абсолютному вимірі тільки для двох найбільших національних іпотечних асоціацій Fannie Mae та Freddie Mac кількість високоризикових кредитів становила 13 мільйонів з загальною вартістю понад 2 трлн. дол. США [3, р. 5].

Низькі процентні ставки які були введені для стимулювання кредитування та впровадження похідних фінансових інструментів на базі іпотечного кредитування швидко перетворили цю «мильну бульбашку» в масштабну фінансову кризу. Її першою ознакою вважається відмова 9 серпня 2007 р. фінансового гіганту BNP Paribas від виводу коштів трьох хедж-фондів з посиланням на «повну відсутність ліквідності». Наступне банкрутство та ліквідація Lehman Brothers, продаж за заниженими цінами Bear Stearns та Morgan Stanley, реструктуризація Bank of America і Barclays, які загалом склали п'ятірку найбільших інвестиційних банків, швидко прискорили розкрутку маховика фінансової кризи, яка безпосередньо торкнулася 165 банківських установ [4, р. 5].

Загальні результати кризи виявилися досить катастрофічними. Індекс Dow Jones за 17 місяців починаючи з осені 2007 року впав більш ніж удвічі [5, с. 19]. Згідно оцінок Міжнародного Валютного Фонду (IMF) банками Європи та Америки до 2011 року втрачено незабезпечених активів на загальну суму біля 2.8 трлн. дол. США [6, с. 7]. Вперше після Другої світової війни глобальний ВВП в 2009 році скоротився на 2.3% при падінні об'єму загальносвітової торгівлі на 11.9% [7].

Виходячи з цього, найбільш вразливими від глобальної кризи з її різким зменшенням товарообігу стали країни з експортно-орієнтованою та перехідною економікою. Особливо відчутними наслідки кризи стали для української економіки, оскільки її розвиток відбувався на фоні внутрішньополітичних проблем та низької ефективності і неузгодженості антикризової програми дій. Так, за рівнем девальвації, яка в другій половині 2008 року склала 42%, українська гривня посіла друге місце в світі після ісландської крони, тоді як обсяг промислового виробництва в країні в тому же році скоротився на 34.1% [1, с. 224].

Скрупульозний аналіз причин та наслідків кризи виконаний спеціально створеною авторитетною Національною Комісією США дозволив дійти, що головними з них є наступні [8]:

- системне порушення фінансового регулювання та контролю, що призвело до суттєвого негативного впливу на стабільність функціонування фінансових ринків;
- суттєві недоліки в корпоративному управлінні та менеджменті кредитних ризиків в багатьох впливових фінансових установах;

- спільний негативний вплив надлишкового запозичення, ризикового інвестування та недостатньої прозорості, які були притаманні всій фінансовій системі;
- невідповідність та низький рівень стандартів іпотечного кредитування та іпотечних деривативів.

Зважаючи на масштаби фінансової кризи, яка прийняла глобальний характер, та спираючись на аналіз її головних причин, міжнародні та національні інститути прийняли та впровадили низку загальноорганізаційних рішень, які спрямовані на зменшення негативних наслідків та попередження можливих рецидивів прояву кризових явищ такого масштабу в майбутньому.

Виходячи з цього, **метою статті** є аналіз передбачених відповідними міжнародними та національними документами рішень та основаних на них інструментів, спрямованих на зменшення кредитних ризиків та підсилення, завдяки цьому, стійкості фінансових систем в цілому, а також особливостей їхнього впровадження на національному рівні.

Основні результати дослідження. Поряд з досить масштабними кроками, які були зроблені урядами та парламентами практично всіх економічно розвинутих країн світу, найбільш виразного та узагальнюючого вигляду вони отримали в рамках Саміту G-20, який було проведено в листопаді 2008 року у Вашингтоні та спеціально призначеному розгляду питань стану фінансових ринків та світовій економіці в цілому [9]. Прийняті на Саміті рішення стали головними орієнтирами впровадження необхідних заходів удосконалення та зміцнення національних та міжнародної фінансових систем.

Спираючись на отриманий від цього Саміту G 20 мандат, міжнародний Базельський Комітет з банківського нагляду конкретизував ці положення та принципи у вигляді низки розроблених та прийнятих документів для банківського сектору в цілому. Основні з них було оприлюднені восени 2010 року [10] та на початку 2013 року [11]. В своїй сукупності ці документи отримали загальну назву – Базель III, оскільки вони розвивають попередні генерації документів комітету з банківського нагляду – Базель I та Базель II. Запропоновані в документах Базель III заходи фундаментального характеру охоплюють наступні основні напрямки:

- покращення спроможності банківського сектору згладжувати фінансові кризові явища;
- підвищення рівня менеджменту ризиків та корпоративного управління;
- збільшення прозорості та відкритості діяльності банківських структур.

Крім значного підвищення загальносистемних стандартів операційного управління банківським сектором, Базель III передбачає поступовий перехід на новий рівень конкретних вимог для кредитних установ. В першу чергу вони стосуються вимог до власного капіталу та забезпечення високого рівня ліквідності забезпечення за кредитами.

Зокрема, протягом 2013-2019 років передбачено підвищення мінімального рівня власного капіталу до 4.5%, створення консерваційного або захисного буферу в розмірі не менше 2.5% та мінімального рівня сукупного капіталу в 8%. При цьому коефіцієнт левіриджу (leverage ratio – LR) має перевищувати 3%, тоді як коефіцієнт покриття короткострокової ліквідності (liquidity coverage ratio-LCR) повинен поступово зрости з 60% в 2015 році до рівня 100% в 2019 році (табл. 1).

За своєю суттю документи Базельського Комітету банківського нагляду є міжнародно узгодженими стандартами, розробленими та прийнятими на основі консенсусу за участю представників центробанків та наглядових органів найбільш економічно розвинутих країн світу. Тому їх статус не має юридично обов'язкового характеру, а є головним чином рекомендаційним.

Таблиця 1

**Базель III: Поетапне підвищення вимог до капіталу
та ліквідності кредитних установ**

Роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Коефіцієнт власного капіталу, мін.	3.5%	4.0%	4.5%				
Рівень захисного буферу, мін.				0.625%	1.25%	1.875%	2.5%
Частка капіталу 1-го рівня, мін.	4.5%	5.5%	6.0%				
Рівень сукупного капіталу, мін.		8.0%					
Сумарний капітал плюс захисний буфер, мін.		8.0 %		8.625%	9.25%	9.875%	10.5%
Коефіцієнт короткострокої ліквідності, мін.			60%	70%	80%	90%	100%

Впровадження стандартів та рекомендацій Базель III в країнах Європейської Союзу здійснено прийняттям, перш за все, Директиви 2013/36/ЄС (CRD) та Регламенту 575/2013/ЄС (CRR) щодо вимог до капіталу кредитних установ [12, 13]. Ці документи, які спираються на узгоджених матеріалах Базель III, вже мають обов'язковий характер для застосування у всіх країнах ЄС.

Обидва ці документи, які повинні розглядатися разом, введені в дію з 01 січня 2014 року. Якщо Директива 2013/36/ЄС по вимогах до капіталу встановлює загальні положення щодо доступу до капіталу та комплексу попереджувальних управлінських дій, які мають підтримувати фінансові установи, то Регламент 575/2013/ЄС деталізує самі вимоги в структурованому вигляді.

Головною метою нового пакету загальноєвропейських регуляторних вимог до кредитних установ є встановлення заснованого на єдиних нормах відповідального відношення до кредитування задля зменшення ризиків платіжної спроможності, ліквідності та надмірного левереджу, а також підвищення стійкості і протидії в умовах фінансових криз в цілому. Повністю спираючись на фундаментальні положення та включаючи критеріальні показники міжнародної угоди Базель III, ці документи встановлюють мінімальні вимоги для банківських та інвестиційних установ, які здійснюють кредитні повноваження. Окрім вимог до капіталу, левериджу та консерваційному буферу вони також охоплюють нові положення щодо наглядової діяльності, корпоративного управління, винагороди працівникам, застосуванню санкцій та деякі інші.

В доповненні до пакету Директиви 2013/36/ЄС з Регламентом 575/2013/ЄС ще одним важливим регуляторним документом, який орієнтований на зниження ризиків кредитування, є Директива 2014/17/ЄС [14]. Цей документ, який отримав загальну назву Директиви з Заставного Кредитування, ставить за головну мету забезпечення більшої прозорості та поінформованості позичальників щодо умов кредитування та встановлює підвищені стандарти надання супроводжуючих сервісних послуг. Зокрема, Директива вказує на необхідність використання найбільш надійних та визнаних стандартів вартісної оцінки заставного майна до яких віднесено Міжнародні Стандарти Оцінки IVS, стандарти EVS Європейської Групи Асоціацій Оцінювачів TEGOVA та стандарти RICS Королівського Інституту Сертифікованих Сервейєрів.

З метою уніфікації Директивою запропоновано стандартизовану процедуру розрахунку Щорічної Ставки Погашення Кредиту (*Annual Percentage Rate of Charge – APRC*),

а також єдину, так звану Європейську Стандартизовану Інформаційну Форму (*European Standardized Information Sheet – ENSIS*), метою якої є детальний аналіз кредитоспроможності потенційних позичальників.

Вказані загальноєвропейські регуляторні документи встановлюють, що вартість заставного забезпечення має бути не вище ринкової вартості, яка в такому разі використовується в якості бази вартісної оцінки. В той же час, з метою застосування найбільш обережного підходу, вводиться поняття заставної вартості. Вперше це поняття, як база оцінки, з'явилося ще в попередній Директиві 2006/48/ЄС і вже після цього воно транспортувалось в Регламент 575/2013/ЄС.

Розкриваючи поняття заставної вартості, Європейські Стандарти Оцінки EVS-2016 вказують на те, що при його використанні в якості бази оцінки вартість майна має розглядатись з урахуванням більш тривалого терміну ніж ринкова вартість, яка визначається для фіксованого моменту часу [15, с. 42]. Звідси випливає, що заставна вартість майна, як правило, не може перевищувати його ринкової вартості. Оскільки заставна вартість застосовується для деякого терміну, який повністю або частково відповідає терміну кредитування, при визначенні заставної вартості має бути виключеним вплив будь-яких спекулятивних елементів, які могли б вплинути на її рівень.

Основні положення та критерії вищезгаданих загальноєвропейських регулюючих документів лягли в підґрунтя єдиного механізму банківського нагляду (*Single Supervisory Mechanism – SSM*), який було введено з 20 жовтня 2013 року окремим Регламентом 1024/2013/ЄС [16]. Виконуючи доручення керівних органів ЄС та спираючись на надані повноваження, Європейський Центральний Банк (*European Central Bank – ECB*) спільно з Європейською Банківською Адміністрацією (*European Banking Authority – EBA*) та Європейською Системою Фінансового Нагляду (*European System of Financial Supervision – ESFS*) розробив та запровадив систему усестороннього аналізу діяльності кредитних установ та виконання ними встановлених вимог.

Ця система включає 3 основні компоненти:

- нагляд за оцінкою ризиків (*Risk Assessment Supervision – RAS*), який спрямований на оцінку ліквідності, левериджу та порядку проведення процедури фінансування [17];
- огляд якості активів (*Asset Quality Review – AQR*), який має за головну мету оцінку рівня ліквідності банківських активів [18];
- проведення стрес-тестів (*Stress Test – ST*) для оцінки спроможності банків та інших кредитних інституцій витримувати стресові фінансові явища [19].

Вказані компоненти не мають розглядатися окремо, оскільки вони взаємопов'язані та складають єдину систему усестороннього аналізу діяльності банківських та близьких до них інших кредитних установ.

Перший масштабний етап впровадження цієї системи було здійснено в період з осені 2013 по осінь 2014 року. Ним було охоплено 130 банківських установ 19 країн Євросоюзу. Сумарна вартість активів цих банківських установ складала 22.0 трлн. євро, або 81.6% загальних банківських активів, які мають бути розглянуті в рамках загальноєвропейського Єдиного Механізму Банківського Нагляду – *SSM*. Для проведення цього безпрецедентного за своїм масштабом заходу було залучено понад 6000 фахівців Європейського Центрального Банку та національних банків відповідних країн Співдружності [20].

Тільки в рамках Оцінки Якості Активів (*AQR*), як основного етапу всього процесу нагляду, була встановлена необхідність корегування вартості активів банків на загальну суму в 47,5 млрд. євро. При цьому загальний рівень недостатності капіталу склав 24, 6 млрд. євро, що було встановлено для 25 банків, які прийняли участь в оцінці, або 19.2% їх загальної кількості. Географія розташування цих банків охоплює 8 країн ЄС.

Таким чином, встановлені пакетом європейських Директивних документів вимоги до капіталу кредитних установ (*CRD/CRR*) поряд з впровадженою Єдиною Системою Банківського нагляду (*SSM*) підтвердили свою практичну дієвість та ефективність в зниженні рівня кредитної ризиковості банківських установ та їхньої стійкості та протидії кризовим явищам в економіці. Невідповідність досить великої кількості банків новим нормативним вимогам, яка була встановлена в рамках першого етапу їхнього впровадження, потребує прийняття відповідних рішень до підвищення рівня капіталізації та збалансованості структури капіталу.

Міжнародний досвід та практична діяльність в укріпленні фінансової системи не оминув і вітчизняний банківський сектор. Базовим документом національного рівня в цьому відношенні, безумовно, є Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30 червня 2016 року, якою затверджено Положення про визначення банками розміру кредитного ризику за банківськими операціями [21]. В повному обсязі ця Постанова має вступити в дію з 01 лютого 2017 року.

Основний зміст цієї Постанови складає Положення про визначення розміру кредитного ризику при здійсненні банками своєї діяльності, в якому детально описуються методики і процедури визначення цього критерію та встановлені рівні його дотримання. Поточний рівень кредитного ризику при цьому встановлюється по кожному активу окремо або по групах однорідних активів з урахуванням імовірності дефолту за даним активом та розміру можливих втрат в разі такого дефолту. В свою чергу значення цих параметрів встановлюються розрахунковим шляхом. Діючі банки мають здійснювати оцінку загального кредитного ризику відповідно до вимог цієї Постанови щомісячно.

В цілому сама Постанова НБУ та Положення, яке введено, цілком ґрунтуються на принципах та рекомендаціях Базельського Комітету з банківського нагляду та враховують вимоги відповідних директивних документів Європейської Союзу цього напрямку. Це повною мірою стосується вимог щодо оцінки та моніторингу кредиторів, включаючи необхідність розрахунку інтегрального показника їхнього фінансового стану з застосуванням логістичної розрахункової моделі [21]. Значної уваги в Положенні приділено також принципам та критеріям прийнятності забезпечення за кредитними операціями. Основними принципами прийняття активів в забезпечення по кредитах встановлені наступні:

- принцип безперешкодного стягнення на строк не менший ніж строк дії кредитної угоди;
- принцип справедливої оцінки, коли оцінка застави проводиться за вартістю, яка не перевищує її ринкової вартості;
- принципу збереження, який передбачає наявність договору страхування предмету застави;
- принципу наявності, відповідність якому передбачає перевірку наявності та стану майна, отриманого в заставу, на регулярній основі.

По відношенню до попередньої Постанови НБУ від 25 січня 2012 року № 23 з цього питання, встановлюються більш жорсткі вимоги щодо періодичності моніторингу наявності та стану заставного майна. Для різних категорій майна вони становлять:

- нерухоме майно та цілісні майнові комплекси – не рідше 1 разу в 12 міс.;
- товари в обороті або в переробці – не рідше 1 разу в місяць;
- біологічні активи – не рідше 1 разу в місяць;
- інше майно та/або майнові права – не рідше 1 разу на 6 місяців.

Основні види активів, які можуть прийматися в якості застави по кредитах та встановлені для них коефіцієнти ліквідності забезпечення, надані в таблиці 2.

Таблиця 2

Види забезпечення та їх коефіцієнти ліквідності

№	Вид забезпечення	Коефіцієнт ліквідності
1	Фінансові гарантії урядів та міжнародних установ	1
2	Майнові права на грошові кошти та іменні оцадні сертифікати на строк, не менший ніж строк користування активом	1
3	Нерухоме майно житлового фонду (квартири)	0.75
4	Легкові автомобілі	0.75
5	Нерухоме майно нежитлового фонду	0.60
6	Земельні ділянки на яких розташоване нерухоме майно нежитлового фонду	0.60
7	Нерухоме майно житлового фонду (будинки)	0.55
8	Транспортні засоби (крім автомобілів)	0.50
9	Устаткування	0.50
10	Цінні папери	0.40
11	Товари в обороті або в переробці та біологічні активи	0.40
12	Земельні ділянки без земельних поліпшень	0.35

Під час визначення кредитного ризику за кредитними операціями банк має визначати вартість прийнятного забезпечення з урахуванням відповідних коефіцієнтів ліквідності, які надані в табл. 2.

Таким чином, ця Постанова Правління НБУ суттєво змінює принципи та підходи до оцінки кредитних ризиків для діючих в країні банківських установ, наближаючи їх до існуючої міжнародної практики. В тому числі значною мірою посилюються вимоги до вартісної оцінки та моніторингу заставного майна. В свою чергу це розкриває додатковий обсяг робіт для фахівців та організацій, які здійснюють діяльність у сфері вартісної оцінки матеріальних та нематеріальних активів.

В той же час вітчизняні оцінювачі вже накопили досить значний досвід виконання робіт з вартісної оцінки та моніторингу заставного майна. З метою узагальнення та уніфікації проведення цих робіт Група компаній «ВЕРІТЕКС», зокрема, на замовлення низки діючих в країні банків першої двадцятки розробила власну «Методику проведення робіт з оцінки та моніторингу заставного майна», яку постійно використовує при проведенні відповідних робіт.

Розроблена методика передбачає врахування особливостей проведення оціночних робіт для всіх основних груп активів, які можуть використовуватись в якості застави по кредитах (табл. 2) та охоплює всі стадії цих робіт з оформленням результатів в стандартизованому вигляді в онлайн-режимі збору первинної інформації з наступною її обробкою.

Загальна кількість виконаних робіт з вартісної оцінки заставного майна значно перевищує 10 тисяч та постійно збільшується. Це дозволяє провести оцінку структури загального портфеля застав по основних групах активів, які використовуються в якості забезпечення по кредитах. Така інформація надана в табл. 3 для трьох банків, для яких роботи з вартісної оцінки виконуються найбільш масово.

Як бачимо структура портфеля застав у банків суттєво відрізняється, що може бути пояснено їхньою спеціалізацією та корпоративною політикою прийняття відповідних груп

активів в якості забезпечення по кредитах. Але ж при наявності суттєвих відмінностей в кількісних показниках по окремих групах активів загальна картина структури застав є досить близькою. Основну їх масу складають різноманітні транспортні засоби та нерухомість, як житлова так і нежитлова. Сумарна частка цих груп активів сягає понад 85% загальної кількості застав. Інші групи майна використовуються в якості застав в вітчизняній практиці кредитування набагато рідше.

Таблиця 3

Загальна структура портфеля застав по кредитам для 3-х вітчизняних банків

№	Група активів	Банк 1	Банк 2	Банк 3
1	Транспортні засоби	57.70%	76.10%	8.00%
2	Житлова нерухомість	3.20%	7.40%	78.00%
3	Нежитлова нерухомість	28.10%	11.00%	10.00%
4	Обладнання	8.80%	1.80%	2.00%
5	Товари в обороті та біоактиви	2.20%	3.70%	2.00%
	Всього	100%	100%	100%

Накопичений досвід проведення масових робіт з вартісної оцінки, переоцінки та моніторингу наявності та стану заставного майна дозволяє виділити основні групи проблем з якими оціночні компанії безпосередньо стикаються при виконанні відповідних робіт. Перша з них відноситься до переважно загально-організаційних питань взаємодії між банком-кредитором, позичальником та оцінювачем заставного майна. Найбільш виразного вигляду ці проблеми мають при проведенні оціночних та моніторингових робіт в віддалених від обласних центрів місцевостях. Комунікативні проблеми, складності логістичного характеру, особливо при організації та проведенні інспекційних оглядів майна є найбільш поширеними для цієї групи.

До іншої групи маємо віднести проблеми з наявністю та якістю необхідної документації щодо об'єктів оцінювання. В першу чергу це стосується технічної документації, яка, особливо для вікового майна, іноді або просто відсутня або не відповідає сучасним вимогам до неї.

Ще одна група проблем є загально методичною та полягає в наступному. Основний підхід, який використовується при проведенні вартісної оцінки заставного майна, є порівняльний. В той же час існуюча інформаційна база по аналогах недостатня для обґрунтованого застосування цього підходу. Виходячи з цього, результати оцінки багато в чому залежать від кваліфікації оцінювача та його обізнаності з загальною поточною ситуацією на існуючому, ще слабо розвиненому ринку відповідного типу майна.

Висновки. Остання світова економічна криза виявила суттєві недоліки в функціонуванні фінансової системи, її низьку спроможність демпфірувати кризові явища. Саме тому, спираючись на спільне рішення голів найбільш розвинутих країн світу прийняте в рамках саміту G-20 в 2008 році, було запроваджено низку регулюючих міжнародних документів, спрямованих на зміцнення банківського сектору. Їх основу складають документи міжнародного Базельського Комітету з банківського нагляду – Базель III та директивні документи Європейської Союзу, в яких запропоновані нові принципи та підходи, встановлені критерії забезпечення більш стійкого функціонування банківських структур, включаючи спроможність протидії кризовим явищам.

Найбільш завершеного вигляду система регулювання кредитних ризиків банківських установ набула в ЄС, де отримала загальну назву єдиного механізму банківського нагляду

(SSM), який був запроваджений восени 2013 року Регламентом 1024/2013/ЄС. Перший досвід застосування цієї цілісної системи банківського нагляду, який охопив 130 банківських структур 19 країн ЄС, дозволив виявити найбільш уразливі фінансові установи з 8 країн загальною кількістю 25 банків.

Спираючись на розроблені міжнародні документи, НБУ України своєю Постановою № 351 також ввів Положення про оцінку кредитних ризиків в банківських установах. Значної уваги в усіх цих документах приділено процедурам та критеріям вартісної оцінки майна, яке використовується в якості забезпечення за кредитами. Досвід, накопичений в останні роки при проведенні робіт цього напрямку, дозволив висвітлити найбільш значні проблеми з якими стикаються при їх виконанні суб'єкти оціночної діяльності.

Список використаних джерел

1. Міжнародний бізнес: 2-е видання / В. А. Вергун, А. І. Кредісов, В. В. Якубовський та інші. – К. ВПЦ «Київський університет», 2009. – 623 с.
2. Harvard Report – State of the Nation Housing 2008 Report/JCHS of Harvard University, May 2010. – 124 p.
3. Wallison Peter J. Why the Left is Losing the Argument over the Financial Crisis/ American Enterprise Institute, December 27, 2011.
4. Sidel R. FDIC's Tab for Failed US Banks Nears \$ 9 Billion/Wall Street Journal, March 16, 2011.
5. Kawamoto D. Dow Jones decline rate mimics Great Depression/Business Tech.-CNET News, March 2, 2010.
6. US-European Bank Writedowns&Losses / Bloomberg-Reuters, November 5, 2009.
7. Аналітики: На досягнення докризисного рівня мирової економіки потребується три-чотири роки / Новини / Finance.UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/news/-/193802/analitiki-na-dostizhenie-drizisnogo-urovnya-mirovoj-ekonomike-potrebuetsya-tri-chetyre-goda>.
8. Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf>.
9. Summit on Financial Markets and the World Economy / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://georgebush-whitehouse.archives.gov/inforcus/financialmarkets/index.html>.
10. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems, December 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.
11. Basel Committee on Banking Supervision/ Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and Liquidity Risk Monitoring Tools, January 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm>.
12. Directive 2013/36/EU on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms, 26 June 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:En:PDF>.
13. Regulation 575/2013/EU on Prudential Requirements for Credit Institutions and Investment Firms, 26 June 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>.
14. Directive 2014/17/EU on Credit Agreements for Consumers Relating to Residential Immovable Property. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32014L0017>.

15. European Valuation Standards EVS-2016. 8-th edition. TEGoVA. – Gillis nv/sa, 2016. – 370 p.
16. REGULATION (EU) No 1024/2013 of 15 October 2013 conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201311/20131104ATT73792/20131104ATT73792EN.pdf>.
17. European Central Bank. Risk Assessment System. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.centralbank.gov.cy/media/pdf/BCCRDE_SupervisoryReview_RAS.pdf.
18. European Central Bank. Asset Quality Review. Phase 2 Manual./ ECB, March 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/assetqualityreviewphase2manual201403en.pdf>.
19. European Central Bank. Comprehensive Assessment Stress Test Manual./ECB, August 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/castmanual201408en.pdf>.
20. European Central Bank. Aggregate Report on the Comprehensive Assessment. / ECB, October 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/aggreatereportonthecomprehensiveassessment201410.en.pdf>.
21. Постанова Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=8804895.

References

1. Mizhnarodnyy Bissness: 2-nd ed. / V. A. Vergun, A. I. Kredisov, V. V. Yakubovsky and oth. – К. : VPC “Kiev’s university”, 2009. – 623 p. (in Ukr.)
2. Harvard Report – State of the Nation’Housing 2008 Report/JCHS of Harvard University, May 2010. – 124 p.
3. Wallison Peter J. Why the Left is Losing the Argument over the Financial Crisis/ American Enterprise Institute, December 27, 2011.
4. Sidel R. FDIC’s Tab for Failed US Banks Nears \$ 9 Billion/Wall Street Journal, March 16, 2011.
5. Kawamoto D. Dow Jones decline rate mimics Great Depression/Business Tech.-CNET News, March 2, 2010.
6. US-European Bank Writedowns&Losses/Bloomberg-Reuters, November 5, 2009.
7. Analitiki: Na dostizheniya dokrisisnogo urivnya mirovoy ekonomiki potrebuetsa tri-chetyre goda/Novosti /Finance.UA (in Rus.): <http://news.finance.ua/ru/news/-/193802/analitiki-na-dostizhenie-drizisnogo-urovnya-mirovoj-ekonomike-potrebuetsya-tri-chetyre-goda>.
8. Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf>.
9. Summit on Financial Markets and the World Economy: <https://georgebush-whitehouse.archives.gov/inforucus/financialmarkets/index.html>.
10. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A Global Regulatory Framework for Mor Resilient Banks and Banking Systems, December 2010: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.
11. Basel Committee on Banking Supervision/ Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and Liquidity Risk Monitoring Tools, January 2013: <http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm>.

12. Directive 2013/36/EU on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investments Firms, 26 June 2013: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:En:PDF>.
13. Regulation 575/2013/EU on Prudential Requirements for Credit Institutions and Investments Firms, 26 June 2013: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>.
14. Directive 2014/17/EU on Credit Agreements for Consumers Relating to Residential Immoveable Property: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32014L0017>.
15. European Valuation Standards EVS-2016. 8-th edition. TEGoVA. – Gillis nv/sa, 2016. – 370 p.
16. REGULATION (EU) No 1024/2013 of 15 October 2013 conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201311/20131104ATT73792/20131104ATT73792EN.pdf>.
17. European Central Bank. Risk Assessment System. [Електронний ресурс]. – Rezhym dostuhu: https://www.centralbank.gov.cy/media/pdf/BCCRDE_SupervisoryReview_RAS.pdf.
18. European Central Bank. Asset Quality Review. Phase 2 Manual./ ECB, March 2014: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/assetqualityreviewphase2manual201403en.pdf>.
19. European Central Bank. Comprehensive Assessment Stress Test Manual./ECB, August 2014: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/castmanual201408en.pdf>.
20. European Central Bank. Aggregate Report on the Comprehensive Assessment./ECB, October 2014: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/aggreatereportonthecomprehensiveassessment201410.en.pdf>.
21. Postanova Pravlinnya Natsionalnogo Banku Ukrainy ot 30 Chervnya 201 roku No. 351 «Pro Zatvedjennya Polozheniya pro vyznachennya bankamy Ukrainy rozmiru kreditnogo ryzyku za aktyvnymi bankivskimy operatsyamy (in Ukr.): https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=8804895.